

15/V. 4 nackte Jungen. — 20/V. 4 Jungen mit Stoppelfedern, 1 Ei. — 29/V. 5 befiederte Jungen. — 30/V. Flug der Jungen. — 5/VI. 2 Eier entfernt.

7. *Neue hängende Zementhöhle.* — 29/V. 1925. noch leer. — 5/VI. 3 Eier entfernt.

8. *Kappenzementhöhle.* — 29/V. 1925. Halbfertiges Nest. — 5/VI. 3 Eier entfernt. — 12/VI. in der leeren Höhle ein Ei von *Passer domesticus*.

9. — 15/IV. 1925. Nestfundament entfernt. — 29/V. Nestfundament. — 5/VI. 2 Eier herausgeholt.

Etika az ornithológiában.

Irta SZEMERE LÁSZLÓ.

Az ornithologus, de leginkább a szabadban kutató, u. n. field ornithologus tevékenysége olyan természetű, hogy az korrekt embert kíván. Nem fogom itt tárgyalni azon cselekményeket, amelyek bármi téren társadalmilag stb. is diffamálók szoktak lenni.

Ellenben kerülhet az ornithologus olyan helyzetbe, hogy cselekményét nem illőnek fogjuk minősíteni, bárha azon cselekedet nem volt jogellenes.

Az élet minden vonatkozásában látjuk, hogy a tételes jog (törvények) mellett kialakul a szokásjog. Ez segítségére van a törvénynek, amely fogyatékos, akár azért, mert rosszul csinálták, vagy azért, mert elavult idők során. A céhbeliék, ha szabad itt e kitévelt használnom, rendesen ügyelni szoktak arra, hogy a szokásjog, ami a céh etikai felfogásának megfelelő, éppen úgy belegyen tartva, mint valamely vonatkozó törvény. Például a magyar vadászati jog felől lőhető lenne a szarvas seréttel is, azonban nálunk a vadásztársadalom — nagyon helyesen — annyira elitéli azon egyént, aki seréttel lő szarvasra, hogy ezt ma már csak kevésbé művelt, vadásznak nem nevezhető egyének szokták elvéte megcselekedni.

Viszont azt is látjuk, hogy az ornithologus gyakran követhet el olyan természetű kihágást, ami tulajdonképpen az ornithologus társadalomnak fel sem tűnik, azon megbotránkozni nem szoktunk, s nem is lehet, mert mostani felfogásunk szerint a cselekmény nem látszik etika-ellenesnek. Ezt egy példával világosítom meg. Az 1894. évi XII. t.-c. 57. és 58. §-a alapján kiadott körrendelet 4. §-a szerint a védett madarak fogására, fészkeinek, tojásainak elszedésére, ha az tudományos célra történik, az elsőfokú hatóságaink adhatnak engedélyt. És pedig akkor, ha valamely hazai tudományos intézet, szaktudós, vagy természettudományokkal igazoltan

foglalkozó egyén arra írásbeli megbízást vagy megrendelést ad. Ilyen kérvényt mindenki köteles lenne kérni. A gyakorlatban azonban e § csak akkor tartható be, ha valaki valamely fajt (fajokat, tojásait stb.) előre kitervezett időpontban (mert az engedély 14 napra szól!) gyűjt. Megtörténhetik azonban, hogy gyűjtő kirándulása alkalmával kerül elibe egy olyan faj, amelynek elejtése tudományos szempontból szükségesnek látszik. Oly esetben, ha a kérdéses faj nem pusztulásban lévő, nem jár el az illető etika-ellenesen, ha a nem várt madarat meg is lövi. De nem vitatható, hogy törvényellenesen jár el, mert a vonatkozó §-okban nincs olyan pont, hogy valamely gyűjtő belátása szerint gyűjthet. Hogy a gyakorlati élet mégis kreált pár kivételes esetben ilyen „generális“ engedményt, éppen az mutatja a törvény nehézkességét. Ez esetben is a vonatkozó törvényt kellene a kialakulófélben levő szokásjognak megfelelően módosítani, mert minden be nem tartott törvény csökkenti a törvény tekintélyét.

Arra viszont nagyon kell ügyelnünk, hogy minden, amit szokásjogilag szentesítünk, olyan etikai alapon álljon, amelyért tartósan szavattosságot vállalhatunk.

Minden rendezett államban vannak olyan törvények, amelyek az ottani, vagy bárhonnan odakerült field ornithologus utjába állhatnak. Lehetnek ezek vadászati, mezőrendőri, közrend elleni stb. törvények, illetőleg rendeletek.

Az sem vitatható, hogy ezekkel parallel, olykor ellenére is, kialakulófélben van, — ahol nincs, kell hogy legyen — egy bizonyos szokásjog. *Célszerű lenne, ha ezen szokásjog az egész világon egyöntetűen alakulna ki.* Etikai érzésünk — nevezzük ezt itt ornithologus etikai érzésnek — segítségünkre van abban, hogy az egyöntetűen alakuljon ki. Azon etikai momentumok, amelyekre ügyelnünk kell, ugyanazok, akár Afrikában, Amerikában, Ausztráliában, Ázsiában vagy Európában legyünk is.

A céhek, — megint nem jut eszembe jobb szó — a szokásjogot időnként írásba szokták foglalni. Az ornithologusok egész világon elterjedt céhének nagyon is célszerű lenne írásba fektetnie etikai szabályait.

Oly kincseket kezelünk, természeti produktumokat, amelyek emberi alkotással nem pótolhatók, s amelyek megbecsülése idők során esetleg öregbedhet. Ezzel kapcsolatban minden, ma még jelentéktelennek látszó mulasztásunkat erősebben megróhatja az utókor. Elvégre, hogy itt is példát említsek, ki garantálja azt, hogy X év múlva a színház meg a mozi éppen oly nagy százalékát fogják szórakoztatni az emberiségnek, mint ma. Hátha lesz jóval több olyan ember is, aki üres idejében felkeresi azon helyet, ahol egy Monticola saxatilis L. énekel. Meghallgatja, s aztán haza megy. Olesó és igen kellemes az ilyenféle szórakozás, s ha véletlenül divat is lesz, nagyon elterjedhet. Az ornithologus maga — az alkalmazott ornithológián, a madárvédelman túl — nem igen szándékozik nagyban

elterjeszteni az ilyen természetű élvezeteket. Hanem mi tudjuk, hogy a zenei műfaj szerint más-más énekű madár éneklésének hallgatása mennyire magasabbrendű zenei élvezet.

Ezen élvezet annyira szubjektív, hogy azt másokkal megértetni is nehéz. Maradjon a „profanum vulgus“ magának, gondoljuk magunkban.

Továbbá mi tudjuk, hogy többet ér a fenséges havasi táj, ha a bércek felett egy *Aquila chrysaetos* L. kering.

Mi tudjuk, hogy varázslatosabb a mocsár, ha abban a *Botaurus stellaris* L. szól.

Tudományos gyűjtésünk, megfigyelésünk akkor áll etikai alapon, ha ezen cselekményünk a természet status quo ante-jét kritikusan nem érinti. A természet rendjére kihathat többféle tevékenységünk, leginkább a gyűjtés (vagy gyűjtetés) fényképezés és a megfigyelés.

A gyűjtés.

A gyűjtés vagy gyűjtetés hat ki legmarkánsabban a madárállományra, a szabad Természetben előforduló, egyik féle közkincre. A gyűjtés az ember természetrajzi sajátossága. Aristoteles *Zoon thesaurizon*-elnevezése jobban megfelelő tudományos neve lehetne az embernek, mint Linné *Homo sapiens*-e. Az ornithologus is hát gyűjt. A madárvilágból madarat, fészket, tojást. Gyűjtését a „tudományos cél“ rendesen szankcionálni szokta, legalább is kifelé. (T. i. a nem ornithologus nagyközönség felé!)

Ezen gyűjtést, ha nem csalódom, kevés államban lehet úgy eszközölni, hogy az a madárvédelmi törvényeket megne sértse. Működésünket a Természet- és Állatvédők olykor gyanus szemmel nézik. Hanem hogy etikusan cselekszünk-e, azt csak ornithologus tudhatja. E téren (a gyűjtést értem) különösen szükséges, hogy gyorsan kialakuljon egy olyan ornithologus-etikai szokásjog, amely megnyugtathatja a Természet-védőket, de egyszersmindt védelmet nyújthatna az ornithologusnak is.

Máskülönben Természet-védő kell hogy legyen az ornithologus is, az őrzött kincs természeténél fogva, még ha az a szakmára káros is. Nem lenne nehéz olyan cikket citálnom, amely a gyűjtést, legalább is a pusztuló félben levő fajokra vonatkozólag, céltalannak tartja.

A kincs jobb, ha fennmarad determináció nélkül, mintha kivész — pontosan determinálva!

Ha a kincs állaga olyan korlátolt, hogy már jóformán a determinálásra sem elegendő — nem apasztható! Pusztulófélben levő madarat vagy tojását gyűjteni tehát — ornithologus-etika elleni cselekmény. A gyűjtemények legtöbbször hajhássza a ritka madarakat, tojásokat. Az tény, hogy a Természet rendjének megváltoztatása, a madárvilágot illetőleg is, nem mulik az ornithologuson. Az változik, leginkább tűnik, állagában csökken, mező- és erdőgazdasági okból. Hanem az így meggyérült valamely madár-

spéciesnek adhatja a kegyelemdőfést az ornithologus, illetve az ellenőrzése mellett működő gyűjtemények.

Kegyelemdőfést adjunk-e tehát, vagy injekciót?

Természetes és etikusabb is, hogy injekciót nyujtsunk, mert így megvan a lehetősége a faj fenmaradásának, s ha nem, az ornithologus úgy is védve lesz, mert a faj kipusztulását nem okozta. A gyűjtött anyag különben is romlandó, pár évszázad s megeszi a moly, vagy feldulatik a gyűjtemény egy telitalálat gránáttal, ha a békességes időt harc váltja fel.

Szükséges a gyűjtési eljárást módosítani, mert az a jelen szokásos formájában nem minden tekintetben etikus.

Részletes javaslatokkal e cikkben nem foglalkozom, mivel csak az a célom, hogy az ornithologusok figyelmét felhívjam olyan dolgokra, amik eddig nem részesültek kellő figyelemben. Több, másutt megjelenő, hasonló cikk után lehet különben is csak tiszta képünk az egészről. Hanem úgy kikapkodva, holmit mégis felsorolok.

„Bizonyító példány“ gyanánt se legyen szabad begyűjteni, fészket, tojását elszedni azon madárfajnak, amely általában pusztulófélben van. Ha a *Gypaëtus barbatus* L. a világ valamely félreeső hegységében a régi állagában elő is fordul még, azért az egyetemesen mégis csak pusztulófélben van, s nem gyűjthető etikailag ott se, ahol még szép számmal tenyészik, s akkor se, ha az illető állam törvénye a gyűjtést meg is engedné.

Viszont a széles körben elterjedt fajokból nyugodt lelkiismerettel gyűjthetünk még akkor is, ha gyűjtési engedély kieszközölhető nem volt. Az ornithologus etika nem, legfeljebb a kihágás elbírálására illetékes helyi hatóság fogja akkor az illető ornithologust elítélni, bár a gyakorlatban ez sem igen történik meg, mert a társadalmak felruházzák az ornithologusokat olyan jogokkal, amivel nem is bírnak, de nyugodtan birhatnának, ha már egy sziklaszilárd, etikus szokásjog örökös cselekményeik felett.

Tojásgyűjteményekben a teljes fészkaljak gyűjtése céltalan, illetve elkerülhető. És ha a főbb (vezető) intézeteknél így is csináljuk, még se etikus, hogy az iskolák gyűjteményei, melyek csak didaktikai célt szolgálnak, is kövessék e szokást.

Tovább is folytathatnám a példafelhozatalt, de azon reményben, hogy nálam hivatottabbak fogják az ornithologusok szokásjogának paragrafusait összeállítani, nem teszem ezt. Mert igen sokat irhatnék, főleg, ha a dolgokat mindjárt preciziroznám is.

Mindjárt a „bizonyító példány“-nál is alkalom nyílnék tagolásra. Pl. ha az *Otocoris alpestris* L. téli szállásra jő le hozzánk, azt, mint karakterisztikus madarat, céltalan meglőni csak azért, hogy az előfordulást bizonyítsuk.

A fényképezés.

Pár évtized óta előszeretettel közölnek az ornithologiai folyóiratok madárfelvételeket. A festmény vagy rajz mellett a sikeres fénykép tényleg kiváló disze lehet a folyóiratoknak. Az ornithofotográfia szép elterjedését leginkább azon művek bizonyítják, melyek tulajdonképen az ornithofotográfia, illetve a képek kedvéért jelentek meg.

A rajzolóművészetnek ezen eszköze mind több és több hívót hódít, már csak a fotosportbeli nehézségek miatt is. Az amatőrök zöme nem foglalkozhatik ornithofotográfiával a kellő szakismeret híján. Viszont az ornithologus magas szaktudású fényképész kell, hogy legyen, ha eredményt akar elérni. De ezenkívül etikus személy is kell, hogy legyen. Jószívűnek, lemondónak kell lennie olyankor, amikor különlegesebb tudományos cél nélküli felvételeivel valamely madárcsalád existenciáját veszélyezteti.

Általában az ornithofotográfia a madárvédelem jegyében való sport, mert hiszen madarat nem öl meg. Mégis lehetnek esetek, hogy néhány madár vesztét okozzák. A fészekfelvételekre gondolok. Némely madár könnyen elhagyja fészket, ha azt a lefényképezhetés miatt feltártuk. De ha nem is hagyja el, az általunk letaposott csapásnál fogva pásztorgyerek, róka, macska stb. könnyebben megtalálja s elpusztítja. Ezt magam is tapasztaltam, midőn fészekfelvételezéssel foglalkoztam. Amikor később a lefotografált fészkeket újra felkerestem, — hogy azt a fiókákkal is lefotografáljam, — a legtöbb fészek üres, kifosztott volt.

Kerülendőnek tartanám tehát a földön vagy bokrokon fészkelő madárfészkek lefotografálását, főleg, ha a fészek nincs zárt telken. Egyébként itt a körülmények oly sokfélék lehetnek, hogy általános szabályt felállítani alig lehet, de az irányeszme a pusztuló fajok védelme legyen.

A többé-kevésbé sablonos fészekfelvételeknél érdekesebbek és fotosportbeli nehézségeknél fogva vonzóbbak is a cserkészve vagy lesből szabadban készült madárfelvételek. Az apró madarakat kisebb bagoly mellett, a nagyobbakat az uhunál fotografálhatjuk s általában mindenféle madarat etetőhelyhez szoktatva. Ezek ellen az ornithologussetika sem emelhet óvást.

A megfigyelés.

A madarak megfigyelése még kevésbé zavarja a madarakat, legfeljebb ha a fészek közvetlen közelében figyelünk tartósabban.

A madarak gyűrűzése követel ugyan néhány áldozatot, de ezeket is, miként a tudomány többi ágában, amelyek szintén követelnek madáráldozatokat, indokoltaknak kell tartanunk. A pusztulófélben levő fajok ugyancsak nem volnának jelölendők, mert ha már a meglővése tilos valamely fajnak, akkor azt gyűrűzni sem helyes, mert az az eset fordulhat

elő, hogy valaki a madár lábán meglátván a gyűrűt, csak amiatt fogja meglőni. Igaz, hogy ez az eset nagyon ritka, de mégis előfordulhat.*) Legideálisabb lenne, ha a gyűrűs madarat élve foghatnák el s a gyűrű adatainak a lemásolása esetleg a gyűrűnek kicserélése után azt ismét eleresztenék, amint ez a mesterséges etetőkön gyakori jelenség is.

A tudományos kérdéseken túl a preparátor, állatkert, madárkereskedelem, vadászat, nomeg a tanszerkészítés ügyköreit kell még érintenem. Az utóbbit illetőleg megelőzően az iskolák tantervére kellene még oly irányban hatni, hogy az elemi, továbbá a földmives- és gazdasági iskolákban, legalább melléktantárgyként a madárvédelem s ennek kapcsán a fészekodvak házi készítése taníttassék.

A tanszerkészítő intézetek a minimálisra redukált (legközönségesebb) kitömött madarakon kívül madárvédelmi eszközöket és tárgyakat hozhatnának forgalomba. Madártojás pedig nem lehet tanszerkészítő intézet forgalmi tárgya, mert hiszen azt a néhányféle tojást, amire a természetrajz tanárának szüksége lehet, az illető maga iskolája részére könnyen begyűjtheti.

Mindezek rendezésénél az élő madárvilág status-quo-ante-jének megőrzésére kellene törekedni. Az ornithologus kihat ezen intézményekre, mert mindenütt, ahol rend van, a vonatkozó törvények szerkesztésekor meghallgatják.

Az természetes, hogy ha már valamely pusztuló fajt be sem gyűjthetünk, akkor az a tollkereskedelem, a vadászat, a tanszerkészítés vagy az állatkert objektuma sem lehet. (Az állatkert lehet kivétel azon esetben, ha a kérdéses fajt tenyésztetni tudja.) Az intézmények helyes mederbe terelése, irányítása körül, amint látjuk, számos tér kínálkozik.

Ethik in der Ornithologie.

VON LADISLAUS SZEMERE.

Die Ausübung des Ornithologen-besonders des sogenannten Feld-Ornithologen-Berufes beansprucht eine koreckte Gesinnung. Ich möchte diesbezüglich nicht auf gesetzwidrige, oder gesellschaftlich diffamierende Handlungen zielen. Der Ornithologe kann oft in solche Lage kommen, dass wir seine Handlung als nicht ethisch bezeichnen müssen, obwohl dieselbe eigentlich nicht gesetzwiedrig ist.

In allen Beziehungen des Lebens kann man die Wahrnehmung machen, dass sich neben den geschriebenen Gesetzen auch Gewohnheits-

*) Sokszáz kézrekerült madarunk közül eddig csak kettőről tudjuk, hogy azért lövetek le, mert látták rajtuk a gyűrűt. — *Szerk.*

gesetze entwickeln, was der Gesetzgebung sehr zu Statten kommt, weil die geschriebenen Gesetze oft ungenügend sind, einerseits weil dieselben schon im Beginne nicht entsprechend kodifiziert wurden, anderseits weil sie veralteten. Innerhalb gewisser Körperschaften wird daher getrachtet womöglich nicht nur die geschriebenen, sondern auch die Gewohnheits-Gesetze einhalten zu lassen. Als Beispiel möchte ich hier anführen, dass laut dem ungarischen Jagdgesetze der Abschuss des Rotwildes mit Schrot gestattet ist, die Gilde der Jäger verurteilt jedoch ein solches Vorgehen so scharf, dass diese Jagdweise nur von wenig gebildeten, den Namen eines Jägers nicht verdienenden Individuen manchmal ausgeübt wird.

Dem gegenüber können Ornithologen solche Handlungen vollziehen, welche der Auffassung der Gilde nach keine Delikte sind und nach jetziger Auffassung nicht gegen die Ethik verschlagen und dennoch gesetzwidrig, deshalb unethisch sind.

Diesbezüglich möchte ich folgendes Beispiel anführen. Laut dem ungarischen Vogelschutz-Gesetze sind gewisse Behörden befugt Erlaubnisse auch zum wissenschaftlichen Sammeln zu geben. Eine solche Erlaubnis muss jeder ohne Ausnahme erwerben, wenn er wissenschaftlich sammeln will. In der Praxis kann jedoch dieser Paragraph nur dann eingehalten werden, wenn jemand in einer im Voraus festgesetzten Zeit gewisse, ebenfalls im Voraus bestimmte Arten sammeln will, weil die Erlaubnis nur für 14 Tage und für gewisse Arten gültig ist. Es kann jedoch leicht vorkommen, dass dem Sammler auch solche Arten begegnen, deren Erlegung vom wissenschaftlichen Standpunkte aus notwendig erscheint. Ist der Bestand dieser Art nicht gefährdet, so verfährt der Sammler nicht ethisch-widrig, wenn er diesen Vogel auch erlegt, doch ist diese Handlung unbestritten gesetzwidrig, weil sich im Gesetze kein Paragraph befindet auf Grund dessen der Sammler nach eigenem Ermessen vorgehen kann. Dass sich in der Praxis tatsächlich einige solcher für jede Zeit und Art gültige Erlaubnisse für die kompetenten Fachmänner ausgebildeten, beweist jedenfalls die Unzulänglichkeit und Schwerfälligkeit des betreffenden Gesetzes, welches jedenfalls abgeändert werden muss, weil jede Übertretung und Nichtachtung der Gesetze die Achtung vor denselben vermindert.

Anderseits muss auch darauf geachtet werden, dass sich jedes Gewohnheitsrecht auf ethische Grundlagen stütze, für deren Richtigkeit man jederzeit eintreten kann.

In jedem geregelten Staate gibt es Gesetze, welche der Tätigkeit des Feldornithologen hindernd sein können. Es können diese jagdlich, feldpolizeilich oder anderswie ordnungswidrig sein.

Auch das kann nicht bestritten werden, dass sich in diesen

Beziehungen überall auch ein Gewohnheits-Recht entwickelt — wo ein solches noch nicht besteht, muss getrachtet werden ein solches ins Leben zu rufen. *Es wäre sehr zu wünschen dass sich auf der ganzen Welt ein einheitliches Gewohnheitsrecht ausbilden möchte.* Diejenigen ethischen Gesichtspunkte, welche wir berücksichtigen müssen, bleiben dieselben, ganz gleichgültig, ob man sich in Afrika, Amerika, Australien, Asien oder Europa befindet. Es wäre auch ungemein zweckmässig, wenn die Gilde der Ornithologen die für dieselbe gültigen ethischen Regeln auch schriftlich niederlegen würde.

Die Ornithologen verwalten solche Naturschätze, welche durch Menschenarbeit nicht ersetzt werden können und deren Wert sich mit der Zeit immer erhöhen kann. Die Nachwelt kann unsere diesbezüglichen, heute noch unscheinbar dünkenden Fahrlässigkeiten und Unterlassungen seinerzeit scharf rügen. Um auch hier ein Beispiel zu erwähnen, finde ich es nicht als ausgeschlossen, dass eine Zeit kommen kann, in welcher Theater und Kino nicht im bisherigen Masse das Gebiet der Unterhaltung und Zerstreuung der Menschheit dominieren werden. Vielleicht wird es in jener Zeit mehr Menschen geben, als heute, welchen das Anhören des Gesanges der Steindrossel die gewünschte Zerstreuung bietet. Nach dem er diesen Gesang angehört hat, begibt er sich zufrieden nach Hause. Diese Art der Zerstreuung ist sehr billig und angenehm und wenn dieselbe einmal in Mode käme, könnte sie sich auch genügend verbreiten. Der Ornithologe ist im allgemeinen nicht bestrebt für die Verbreitung solcher Genüsse zu sorgen, oder begnügt sich mit dem Propagieren des Vogel-schutzes. Und doch ist es uns bekannt dass das Anhören der so abwechslungsreichen Vogelgesänge einen hochgradigen Kunstgenuss darbietet. Dieser Genuss ist jedoch derartig subjektiv, dass es schwer hält denselben anderen verständig zu machen. Das „*profanum vulgus*“ kann sich dazu nicht erheben und möge deshalb fernbleiben.

Uns ist es wohl bekannt, dass auch die schönste Alpengegend schöner ist, wenn über derselben der Steinadler seine Kreise zieht und dass auch der Sumpf anziehender ist, wenn aus demselben das Brüllen der Rohrdommel erschallt.

Unsere wissenschaftliche Tätigkeit steht dann auf ethischer Grundlage, wenn dadurch der „*Status quo ante*“ der Natur nicht beeinträchtigt wird. Unsere diesbezügliche Betätigung erstreckt sich vorwiegend auf das Sammeln, Photographieren und Beobachten.

Die Sammeltätigkeit.

Für den Vogelbestand ist die Sammeltätigkeit von grösstem Einflusse. Diese Betätigung ist eine naturhistorische Eigenschaft des Menschen. Die wissenschaftliche Benennung des Menschen von *Aristoteles* als „*Zoon*“

thesaurizon“ dürfte vielleicht entsprechender sein, als die *Linné'sche* Benennung „Homo sapiens“. Auch der Ornithologe ist also ein Sammler. Er sammelt Vögel, Nester und Eier. Diese Sammelbetätigung rechtfertigt gewöhnlich das wissenschaftliche Interesse.

Wenn ich mich nicht irre, so kann dieses wissenschaftliche Sammeln nur in wenig Staaten so durchgeführt werden, dass dadurch die Vogelenschutzgesetze nicht verletzt werden. Diese Tätigkeit der Ornithologen wird von den Natur- und Vogelschützern oft als anrühig betrachtet. Ob wir aber dabei ethisch vorgehen, kann nur der Ornithologe beurteilen. Es wäre auf dem Gebiete der Sammeltätigkeit notwendig, dass sich bald ein ornithologisch-ethisches Gewohnheitsrecht ausbilde, welches die Naturschützer befriedigen und auch den Ornithologen schützen könnte.

Eigentlich muss ja auch der Ornithologe Naturschützer sein, auch wenn dadurch die Wissenschaft manchmal geschädigt werden sollte. Es wäre gar nicht schwer sich auf solche Artikel zu berufen in welchen das Sammeln der in ihrem Bestande gefährdeten Tiere als zwecklos bezeichnet wird.

Es ist besser, wenn eine Seltenheit undeterminiert am Leben bleibt als genau bestimmt zugrunde geht.

Wenn ein Schatz der Natur in solch geringer Anzahl vorhanden ist, dass der Bestand fast zum Bestimmen der Artzugehörigkeit nicht ausreicht, so darf derselbe nicht verringert werden. Es ist daher ein Vergehen gegen die ornithologische Ethik in ihren Bestande gefährdete Vögel, oder ihre Eier, Jungen u. s. w. zu sammeln. Für die meisten Sammlungen werden seltene Vögel und Eier gesucht. Tatsache ist jedenfalls, dass die Veränderungen der Natur, namentlich im Vogelbestande nicht nur vom Ornithologen verursacht werden. Diese Veränderungen, Abnahme und Aussterben werden vornehmlich durch wirtschaftliche Umwandlungen durch die Kultur hervorgerufen. Aber wenn eine Vogelart durch solche Ursachen in ihrem Bestande stark verringert wird, dann kann die Tätigkeit des Ornithologen und Sammlers derselben den Gnadenstoss geben.

Es ist nun die Frage, ob man den Gnadenstoss, oder aber eine Injektion geben soll?

Es ist natürlicher und ethischer gehandelt, wenn man eine Injektion gibt, weil dadurch die Möglichkeit der Erhaltung der Art noch immer besteht. Falls dieselbe dennoch ausstirbt, so kann man dies nicht den Ornithologen zur Schuld legen. Die gesammelten Objekte sind ja überdies nicht von ewiger Dauer. Binnen einigen Jahrhunderten vernichten dieselben die verschieden Insekten oder aber können dieselben zur Kriegszeit durch einen Granaten-Volltreffer zugrunde gehen.

Die Sammeltätigkeit müsste modifiziert werden, da dieselbe in ihrer jetzigen Form nicht immer den ethischen Ansprüchen genügt.

Ausführliche Vorschläge möchte ich diesbezüglich derzeit noch nicht geben. Mein Zweck ist hauptsächlich die Aufmerksamkeit der Ornithologen auf dieses bisher wenig beachtete Problem aufzurufen und können wir nur erst auf Grund anderer ähnliche Artikel ein klares Bild hierüber machen. Immerhin möchte ich einige Momente festlegen.

Als „Belegsexemplare“ dürften Nester und Eier der in ihrem Bestande gefährdeten Vogelarten nicht gesammelt werden. Wenn z. B. der *Bartgeier* in einem weltentlegenen Winkel auch noch in der ursprünglichen Anzahl vorkommt, so ist diese Art doch eine gefährdete, wenn nicht aussterbende und darf deshalb auch dort nicht gesammelt werden, wo dieselbe noch nicht gefährdet erscheint, selbst wenn dies laut den Gesetzen des betreffenden Staates erlaubt wäre.

Andererseits darf man weitverbreitete unbedrohte Vogelarten auch dann sammeln, wenn eine hiezu benötigte Erlaubnis nicht zu erhalten war.

Die ornithologische Ethik wird dieses Vorgehen nicht verurteilen, höchstens die dazu berufene Behörde, doch liesse sich auch dies in der Praxis meistens vermeiden, weil die Gesellschaft den Ornithologen aus eigenem Antriebe Rechte zuspricht, welche sie zwar faktisch nicht besitzen, aber mit Recht besitzen könnten, wenn ihre Tätigkeit durch die Ethik, durch felsenfest begründete Gewohnheitsrechte bestimmt wäre.

Das Sammeln der vollen Gelege in den Eiersammlungen ist zwecklos, oder wenigstens zu vermeiden. Wenn man diesen Usus eventuell in den Sammlungen der grossen Institute und Museen aufrecht erhalten will, so ist es doch unbedingt ethisch-widrig, denselben in den Schulsammlungen, welche doch nur didaktischen Zwecken dienen nachzuahmen.

Diese Beispiele könnte ich in beliebiger Anzahl fortsetzen, ich hoffe jedoch, dass Berufenere die Paragraphen des ornithologischen Gewohnheitsrechtes aufstellen werden. Wohl könnte ich noch so manches darüber schreiben, besonders wenn ich die Sachen praezisieren wollte. So könnte ich z. B. gleich bei dem „Belegsexemplar“ beginnen. *Otocorys alpestris* L. ist bei uns häufiger Wintergast; diesen Vogel zu erlegen, nur um ein Belegsexemplar zu besitzen, ist zwecklos.

Das Photographieren.

Seit einigen Jahrzehnten veröffentlichen die ornithologischen Zeitschriften mit Vorliebe photographische Aufnahmen von Vögeln. Neben den Bildern und Zeichnungen ist die gute Photographie tatsächlich eine hervorragende Zierde der Zeitschriften. Wie stark die Ornithophotographie verbreitet ist, beweisen hauptsächlich jene Werke, welche fast nur wegen ihrer Bilder erschienen sind. Der Ornithophotographie huldigen immer mehr und mehr Jünger, schon auch wegen den sportlichen Schwierigkeiten, mit welchen dieselbe verknüpft ist. Der grösste Theil der Amateure kann

sich jedoch mangels entsprechender Fachkenntnisse nicht mit der Ornithographie befassen, andererseits aber muss der Ornithologe ein ausgezeichneter Photographist sein, wenn er etwas erreichen will. Ausserdem muss er aber auch auf ethischer Grundlage stehen, gutherzig und auch zur Entsagung bereit sein, wenn irgend eine Aufnahme ohne wissenschaftliche Berechtigung die Existenz einer Vogelfamilie bedroht.

Im Allgemeinen kann ja gegen die Ornithographie vom vogelschützerischem Standpunkte kein Einwand erhoben werden, indem dadurch direkt keine Vögel getötet werden. Es können jedoch immerhin Fälle vorkommen, in welchen Vögel ihr Leben verlieren. Ich denke hier an das Photographieren der Nester, weil es ja bekannt ist, dass manche Vögel ihre Nester sehr leicht verlassen, wenn dieselben blossgestellt werden, wie das zum Photographieren nötig ist. Wenn der Vogel sein Nest eventuell auch nicht verlässt, so ist dasselbe auf Grund der Spuren von Hirtenknaben, Fuchs, Katze und dergl. oft leicht aufzufinden und wird dann vernichtet. Diese Erfahrung musste ich des Öfteren machen so lange ich selbst auch Nester photographierte. Sehr oft fand ich solche photographierte Nester, als ich dieselben später aufsuchte um auch die Jungen zu photographieren, zerstört.

Es wäre daher womöglich zu vermeiden die auf dem Erdboden, oder im Gebüsch befindlichen Nester zu photographieren, falls sich dieselben nicht auf einem abgesperrten Gebiete befinden. Diesbezüglich sind die Verhältnisse jedoch derart vielfältig, dass man keine allgemeinen Regeln aufstellen kann und nur das Schonen der gefährdeten Arten als Richtschnur gelten muss.

Viel interessanter und wertvoller, als die mehr-oder minder schablonenhaften Nestphotographien sind die entweder püschend, oder aus dem Verstecke gemachten Aufnahmen lebender Vögel. Die kleineren können mittels kleinen Eulen, die grösseren durch den Uhu angelockt, alle Vögel übrigens durch Gewöhnung an eine bestimmte Futterstelle photographiert werden. Gegen diese Aufnahmen kann vom ethisch-ornithologischen Standpunkte kein Einwand erhoben werden.

Die Beobachtung.

Die Beobachtung der Vögel stört dieselben am wenigsten, höchstens dann, wenn dieselbe dauernd in der Nähe der Nester erfolgt.

Die Beringung der Vögel verlangt wohl hie und da einige Opfer, doch müssen dieselben, ebenso wie in anderen Fällen, wo die Wissenschaft auch Vogelopfer verlangt, als gerechtfertigt gehalten werden. Die gefährdeten Vogelarten wären im Allgemeinen nicht zu beringen, weil die Möglichkeit vorhanden ist, das ein Ringvogel als solcher erkannt nur deshalb verfolgt wird. Faktisch ist ein solcher Fall höchst selten, aber

immerhin denkbar und möglich.*) Am idealsten wäre es freilich, wenn man die Ringvögel wo möglich immer lebend einfangen und nach Konstatierung der Ringnummer wieder freilassen könnte, wie dies ja auch vielfach vorkommt, besonders an den künstlich eingerichteten Futterstellen.

Neben den rein wissenschaftlichen Momenten müssen die Beziehungen dieser Frage zu den Praeparatoren, Zoologischen Gärten, Vogelhandlungen, zur Jagd und schliesslich zu den Lehrmittelhandlungen angedeutet werden. Bezüglich der letzteren müsste der Lehrplan der Elementar- und Landwirtschafts-Schulen dahin abgeändert werden, dass in denselben auch der Vogelschutz und als Nebengegenstand die häusliche Herstellung der künstlichen Nisthöhlen vorgetragen werde. Die Lehrmittelhandlungen könnten dann neben den unumgänglich notwendigen gewöhnlichsten Vogelpräparaten auch Vogelschutzgeräte in den Handel bringen. Vogeleiern gehören überhaupt nicht in die Lehrmittelhandlungen, weil der Lehrer die wenigen zum Unterrichte notwendigen Vogeleiern auch selbst einsammeln kann.

Bei der Regelung all' dieser Fragen muss auf das Erhalten des „Status quo ante“ in der Vogelwelt getrachtet werden. Der Ornithologe hat hiezu auch die Möglichkeit, weil in jedem Staate, wo diesbezüglich Interesse besteht, bei der Statuierung der betreffenden Gesetze auch das Gutachten der Ornithologen verlangt wird.

Es ist nur natürlich, dass eine gefährdete Art, welche man nicht sammeln darf, auch kein Objekt der Jagd, Schmuckfeder- und Lehrmittelhandlungen, sowie Zoologischen Gärten sein kann in letzteren höchstens nur dann, wenn diese Art dort gezüchtet wird. Für die richtige und zweckmässige Regelung aller dieser Fragen ist, wie ersichtlich, noch ein weites Feld offen.

*) Von unseren vielen Hunderten von zurückgemeldeten Ringvögeln wurden bisher erwiesenermassen insgesamt nur zwei deshalb erlegt, weil dieselben Ringe trugen. RED.